

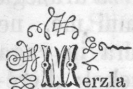

Štev. 2.

V Celovcu 1. februarja 1865.

VIII. tečaj.

Zimska noč.

Mrazla temna noč molči

Nad naravo celo,

In široka plan leži

Pod odejo, tiho belo.

Tice odletele vse

V tuje so dežele,

In cvetlice pisane

Vse so davno ovenele.

Vklenjeni pod ledom so

Viri in potoki,

Ribice zdihujejo

V ječi žalostni, globoki.

Samo z neba zvezdice

Svetle nam migljajo,

In iz zvezdic k zemlji se

Mili angeljci smehljajo.

Človek! ki zdihuješ sam

V pusti solz dolini,

Kviško gledaj, božji hram

Ti odpert je na višini!

G. Višečki.

Tihotapec.

(Pripovedka iz domačega življenja kranjskih Slovencev.)

(Dalje.)

III.

Hiša po vsem tamošnjem svetu znanega kerčmarja Rebernika je stala sicer sama pri peš-potu čez Gorjance, vendar je bilo gotovo, da Rebernik več veder vina potoči, ko marsikteri kerčmar ob veliki cesti. To je bilo pa zató, ker je Rebernik že po očetu umetnost podedoval, da je znal goste k hiši privabiti tako, da kdor je dobro kapljico pri njem le enkrat pil, oglasil se je prijaznemu kerčmarju v drugič gotovo, ako ga je le pot mimo ali vsaj blizo njega pripeljala. Veljal je mož v okolici za premožnega, vendar je stanoval in točil v leseni, le ometani in pobeljeni hiši.

Tistega večera je bilo v Rebernikovi kerčmi vsakoverstnih piveev. Pri prvi velikanski mizi so sedeli domačinke, postarni možje, hudi vinski bratje. Ti so govorili glasno, da so prevpili vse druge, večidel potujoče tuje ljudi, ki so bili namenjeni čez Gorjance. Med poslednjimi sta posebno tiho sedela dva Hrovata, eden pri šestdesetih, drugi pak za štirideset let mlajši. Vendar kakor sta onadva bolj svoje razgovore imela, pustili so ju tudi drugi v miru.

„He, kaj bi prazno posodo na mizi gledali!“ spregovori izmed piveev pri prvi mizi pikast mož, Dlek z Griža. Tone! bodi bodi ti enkrat po volji božji in moji, in daj sam za poliček, za drugega bode pa že kako, in prinesi ga še en bokalec! Pa pomni me, ne privijaj pipe popred, nego bode z verhoma polno. Mera in vaga v nebesa pomaga; ranjki stari Stermè je pa dostikrat rekel: „kerčmar ne bo nobeden v nebesa prišel“. Takó, glej da mu boš vsaj ti to sramoto storil, ranjcemu Stermetu, da prideleš gori.“

„I kaj, ljubi moj Dlek! prijatla sva si, kar se poznavaj; jaz vem, da če ti gori prideš k svetemu Petru, da ga nadleguješ noč in dan, da še mene gori potegnejo“, odgovori kerčmar Tone Rebernik. „Na, deklina! prinesi ga še en bokal.“ In pride iz drugega kota rudeča debela deklica po prazno steklenico, da bi polno prinesla.

„He-he, Tone! kaj me ne poznaš? Saj pijem in pijančujem že, kar sem mleko pustil. In kdo ga je več popil ko midva vkup. Torej te ne bom zapustil nikoli, he-he“, pravi Dlek.

„Tega ne tega“, oglasi se vmes stari Golman, sivoglav mož, podolgega nabranega lica. „Dober prijatelj je boljši od gotovega denarja, pravijo ljudje, in Dlek je dober prijatelj, dostikrat sva že vkup sedela.“

„Stara pijanca“, reče Dlek.

„Tega ne tega“, pravi Golman. „Pijanca pa nisva. Jaz res pijem, pa pijanec nisem ni ne bom. Jaz sem vse otroke preskerbel, pa sem jih jaz devet imel, moja babnica pa devet.“

„Osemnajst jih ni bilo, glej hudika dvakrat“, momlja drugi starikov pivec, ki je na leseni nogi stal.

„Devet sem jih preskerbel. Kaj jih nisem jaz devet imel, moja baba pa tudi devet, šentaj saj sem se le en pot ženil“, reče Golman in se smeje lastnemu ostroumju.

V tem hipu se vrata odpró. Hrum po izbi malo potihne; vsak se ozrè, da bi nova dva prišleca ogledal, ali sta znana ali neznana. Bravec bode gotovo uganil, da ni bil nihče drugi na vratih ko Tekmec in Francè.

„Na, Francè, tukaj pij!“ klical je eden mož prišlega mladčca ter mu molil napolnjeno kupico.

„Ne bodi taka merzlica, ko tvoj oče, da bi se vina bal in ogibal. Pretegnjeno, Bog ga je nam dal, tudi da bi ga pili, ne samo za prodaj. Pri mišji duši! ko sem bil jaz mlad, kakor si ti zdaj, nesel sem vedro vina v želodec, dve vedri sem ga pa še lahko na ramo zavihтел in še sem šel v ravno kakor kolesnica. Zdaj na stare zobe ga imam pa že kakove policič zadosti, da švedram po cesti, kakor švedra.“

Tako je govoril drugi sosed, ki so ga klicali za Selvestra. „Koga si pa seboj pripeljal, France?“ praša drugi pivec.

„Aha, jaz ga že poznam, to je tisti Tekmec iz Suhe Krajine“, pravi Dlek.

„Slišal sem, da rad pije, pa nerad plača“, reče kerčmar.

„Bode moral plačati, če bo pri nas pil“, pravi Golman ter kliče malega možička pit. „Na Tekmec! pij pa k nam sedi, boš dal za kake tri policiče, če te denarji kaj razrivajo.“

„Spak! denarja ko pečka na jablani“, reče Tekmec, pogumno vzdigne kozarec in ga sprazni, ko bi mignil.

„Ti si bil žejen“, pravi Golman.

„Slišite me, boter! žejen sem bil pa ko kepa ob ajdovi setvi!“ odgovori Tekmec ter se vsede za mizo k možém, kjer je ves večer pridno vá-se vlival, kedar je versta na-nj prišla.

Francè je bil med tem popustil domače možé in pridružil se Hrovatom, ki sta v temnem kotu nekaj bolj sama za-se bila in pila. Kmaló so videli Franceta v živem pomenku s tujci; toda govorili so natihoma, hrup po izbi je bil velik, razumeti ni mogel nihče, o čem prevdarja le-una trojica.

„Kdo je pa uni stari, ki s Štibernikom govori?“ praša mlad vaščan na drugem koncu izbe svojega sosedá.

„Ne vém, nisem ga še videl v zobe; mora biti kak tihotapec, ki tobak iz Hrovaškega semkaj vlačí, ali kaj tacega“, odgovori mu drugi.

„Kaj?“ čudi se tretji. „Ali ne poznata tistega hudega Ivana izpod Karlovca?“

„Kaj, je to tisti? Aha, zdaj ga poznam; slišal sem že nektero od njega“, govori prvi.

„I ta je že nekteremu beriču in lebljajtarju glavo belil“, pravi drugi.

„In imeli so ga že v kleščah, zlodej vedi kolikrat, pa jim je ysem dal po nosu in jo je potegnil. A zvit je zvit. Kaj ima pač Štibernik ž njim vkup. Ta bo nekđaj še tudi tako vertoglav ali pa še hujši, to vam povém; če boste živeli, spomnili se boste mojih besedi“, pristavi še eden.

„Štibernikov France? Le verjemite, ta že zdaj tobak nosi čez mejo. Hrovatom pot kaže. Plačajo mu res dobro, ali nevarno je

nevarno. Lahko, da se spotakne in lebljajtarjem v pest pride“, rekel je četerti.

„S hudičem se pa ni veliko bratiti in pečati.“

„I hudirjevo malopridni so tisti ljudje“, prestriže jim besedo sosed Dlek, ki je prišedši slišal, da se možje menijo o graničarjih ali, kakor so jih sami imenovali, o lebljajtarjih. „Jaz sem imel tako lepo mošnjo iz jelenove kože, da je fajmošter in šolmašter nimata enake in je ne bosta imela. Še ranjek moj oče — Bog jim daj večno luč, — bili so jo podedovali po tistem gospodu Lavščeku, če ste ga poznali. Lepa in močna mošnja je bila, primojduha! Jaz grem po cesti in srečam te hudiče vse štiri. Tista mala potegnjena palica, tisti Peč me ustavi: stoj. Kaj bo zlodja, pravim jaz. Tobak pokažite, pravi on. Kedaj si ga spravil pri meni, svoj tobak, pravim jaz. Nič — pravi — vi imate pipo v ustih, torej tobak kadite, mi smo cesarski služabniki, moramo vedeti, kaj in kako, ali puhate pošteni opaldarski ali pa kontrebantarski tobak. In za pet hudirjev ni se mi jih bilo odkrižati. Pokazal sem jim mošnjo tobaka in terdil in prisegal, da imam opaldarski, cesarski tobak. Pa ti ga je nesel pergišče pod nos, tisti dolgi rivec, in ima ti menda smolo hudičevega poduha, prece je bil uganil, da sem tobak od Hrovata kupil. Vzel mi je mošnjo, in še za dva goldinarja sem pečat dobil. Da vam povém, tako sem bil jezen, da bi bil tisto glisto, lebljajtarja Peča kar z vilami prebodel in v mejo na križišče obesil, ko slepca.“

„Kaj pa mošnja?“ praša eden.

„Nikdar je nisem več videl.“

„Ali s Francetom Štavernikovim bodo še vse drugače naredili, če ga dobodo, ko bo kaka dva centa hrovaškega kotrebantarskega tobaka cejázil in nosil čez Gorjance“, sklene naposled drugi mož.

„Kakor je terden, slabo se mu bo godilo“, pravi Dlek.

„Komu se bo slabo godilo?“ praša Francè, o katerem so govorili, ko je bil slišavši svoje ime v pomenku družih ljudi naglo popustil svojo tovaršijo in z jeznim čelom stopil pred sosede.

„Nič hudega ne govorimo nič, France“, tolažil je Dlek, toda težko bi se ga bil iznebil tako naglo, da ga ni bilo nekaj družega odvedlo na druge misli. Zagledal je namreč Francè, da za vrati stoji lepa Mica, kerčmarjeva hči, rudeča v lice ko rak, in da mu silno miga in kima bliže priti. To je učinilo, da je pozabil zabave s sosedi in da je naglo stopil do Mice.

„Lej-jo lej, še videl te nisem nocej; pojdi, boš pila mojega vina, greš?“ pravi Francè s svojim najljubeznjivejšim glasom, vendar natihoma.

„Zdaj ne“, odgovori deklina, „drugo pot Francè! Zdaj sem ti prišla povedat, da so lebljajtarji zunaj. Zdaj zdaj pridejo v hišo.“

Varuj se Francè, morda te poznajo, in pa Hrovatoma reci, naj se skrijeta. Berž!“

Rekši steče deklica iz izbe ven, da bi v veži nove prihajavce še malo zadržala. Francè pak se naglo oberne in pové staršemu Hrovatu, ktereга so kmetje za Ivana klicali, nekaj na uho. Ta je dobro spoznal, da je po njem, ako ga graničarji dobodo tukaj, kajti posa ni imel nobenega, znan je pa bil že povsodi kot zviti tihotapec s tobakom. Iz izbe ulti ni bilo moč, ker slišati je bilo vrage njegove že v veži.

„Žuri se, brate!“ reče mlajšemu svojemu tovaršu ter ga v rebra dregne s silnim komolcem, „hajdi na peč, skrij in odeni se, izpij a gledaj na vse i na-me.“

Na skok je bil mlajši tihotapec na peči, kjer se je vlegel ob zidu in s plaščem ogernil tako, da je zakril narodno svojo nošo, ktera bi ga bila precej izdala.

Stari Ivan pak je vzel enemu izmed svojih sosedov kranjsko kučmo z glave, porinil luč na drugi konec mize, zavil se v plašč ter se v dve gubi vsedel v temni kot.

„Koji me izda, onomu razbijem glavu!“ pravi Ivan pol glasno pol tiho po izbi, in pogleda z malimi, globoko v lice vtisnjenimi očmi po pričujočih, kakor bi že zdaj iskal izdajavca.

„Kaj pa je?“ prašujejo eni.

Zdaj stopijo štirje možje v izbo, v vojaški obleki, s puškami in sabljami, dvema remenoma na križ in dolgimi berkami pod nosom razun enega in kmetje si šepčejo od ust do ust: „Glej hudiča, lebljajtarji! Kaj je zlodej nosi tod!“

Cesarski služabniki, ki so se sami graničarje imenovali, imeli so tačas skoraj vso redarstveno oblast v svojih rokah, da-si ravno so zlasti po dolenjem Kranjskem ob meji hrovaški s skrivnimi prekupčevavci tobaka največ posla imeli. Nobenih oblastnikov pa ni ljudstvo bolj sovražilo kot ravno njih, menda že zato, ker so rabili svojo moč tolikanj prevzetno, da narod ni mogel spoznati, da so zavoljo občnega reda postavljeni. Sovraštvo to je ostalo še zdaj, ko jih že več ni, v slovenskem narodu tako, da, ako hočejo kacemu dvomljivemu, na pol gosposkemu postopaču kaj posebno hudega reči, rekó mu: „Ti lebljajtar ti!“

Ti štirje, ki smo je bravcu pripeljali pred oči, bili so pri gosposki na glasu, da so jako skerbni varovavci javnega mira in natančnega spolnovanja cesarskih postav, med kmeti pa niso imeli nikjer kaj posebne hvale. Vzlasti njih načelnik, Peč imenovan, ni imel nobenega prijatelja med ljudstvom, izvzemši dekliče.

Peter Peč je bil komaj poldrugo leto v tej službi in vendar je bil prvi izmed treh svojih veliko starših tovaršev, da-si je gola in gladka njegova brada pričala, da je spolnil komaj dvajseto leto. Iz tega in pa iz obilega denarja, ki ga je potrosil, sodili so umni

možjé, da mora Peter Peč biti kacega gosposkega rodú. Tudi je govoril več jezikov, znal je gladko pisati in še več reči. Nekteri so celó terdili, da ume točo narejati, ki čez sedem far polje pobije. Ta govórica jih je menda tudi napeljala na to, da je Peter Peč bil dijak črne šole, da so ga pa iz šole izvergli, ker je neke skrivnosti razodel, ktere mora vsak černošolec tajiti. Pa naj bode to že, kakor hoče, to je lahko vsaki na lastne oči videl, da je Peter Peč najčednejši mladenič, kar jih dekleta v okolici poznajo in včasi od strani pogledajo.

Bil je lebljajtar Peč popolnoma pravičnega obraza, belega lica, velicih oči, visocega čela, bolj šibkega telesa in srednje postave. Njegovi trije tovarši so bili stareji možjé, katerih zaraščeni in rujavi obrazi so kazali, da so prečuli že nektero merzlo noč pod mило luno.

Puške postavijo v kot. Peč gre kake dvakrat po izbi gori in doli, mencaje si roke, pa se še ožrè ne po drugi družini, ki je bila v hiši. Poslednjič se vsede še on k mizi za vrati, kjer so si njegovi pajdaši prostora našli. Hrovatov tihotapev ni zagledal nobeden.

Kmalo nastane med pivci zopet poprejšno vretje in vpitje. Dva pa dva sta imela govorico med seboj, včasih se naglo pobogala in preskočila v pomenku na druge reči, včasih pa terdovratno svoje misli priterkavala in pri sosedih pomoči iskaje še druge v svoj pogovor vpletala. Zopet drugi je pravil mlajšim skušnje in spomine iz svojih mladih let.

Vsega tega se ni vdeležil Francè. Tiho je sedel na oglu in ognjeno gledal lebljajtarja Petra Peča, ki se je nekaj hotel kratkočasiti s kerčmarjevo hčerjo Mico. Vertel se je kakor vertavka in jo zdaj lovil za roko, zdaj za obleko, morda še toliko rajši, ker je videl, da draži dolgega mladenča, ki ga tako pogleduje.

Kerčmar Tone Rebernik je bil nekako čisto utihnil. Bal se je, da ne bi v njegovi hiši Hrovatov dobili in bi tako še njega v zamero in zadrego pripravili pri gosposki. Fertnatek Tekmec se je bil precej že vina nalezal in je vedno pravil svoje čudovite tožbe, kako je tega in unega v ječo posadil, je mnogo pil in vedno vina klical rekši, da ima „denarja ko pečka“.

Graničarji so se menili med seboj večkrat po nemški. Vzlasti Peter Peč si je v nekako čast štel, da je mogel kaj svojim trem tovaršem povedati tako, da ga kmetje okoli niso razumeli. Tudi zdaj je del kapo na glavo, smeje se nekaj pravil, in kmalo potem odšel ven.

Med kmeti je bil star doslužen vojak, ki je s silo vjel nekoliko besedi tujega jezika. Ta je nekoliko razumel, kam gre graničar.

„Slišiš Francè!“ klical je ta. „Ali hočeš sam sebi dobro?“

„Kaj pa je?“ prašal je Francè nevoljen že zavoljo pričujočnosti graničarjev.

„Jaz te prašam, če hočeš sam sebi dobro?“

„To se vé!“

„Poleno znaš tudi pobrati na drobnem koncu, z debelim pak po buči mahniti?“

„Znam, menim. In še svojo zastavim, da ti bode počila, če je ravno kamenita.“

„Rajši verjamem, kakor bi jo poskušati dal. Midva se ne bodeva tolkla, Bog obvaruj, Francè! midva sva prijatla. A za drugo butico vém, ki jo gre razbiti, in ti jo boš, če nisi kukavica.“

„Ktero?“

In Francetov tovarš, stari vojak se nagne do njegovega ušesa ter mu skrivnostno na uho pové: „Lebljajtar Peter Peč je šel gori v vašo vas k Reziki, sestri tvoji. To je djal, jaz sem dobro razumel.“ Rekši to tiho pogleda Francetu v obraz in pravi: „Kaj boš ti djal na to?“

France Štibernik ni odgovoril nobene besede. Pobesil je glavo, v lice je obledel ko smert, ugriznil se v spodnjo ustnico, svitlo pogledal, vstal in odšel. „Kaj si mu za pet hudirjevcev izpod klobuka povedal, da je tako ozelenel in precej šel?“ prašal je Dlek, ki je Franceta opazoval.

„Tiho bodi stričev, tiho! Jutri boš slišal nekaj, česar ne povedó vsak dan stare babščeta; pa molči!“

IV.

Prestavimo se s častitim bravcem v malo in nizko stanico. Pohištvo te izbice kaže, čeravno ne pomanjkanja, vendar siromaštvo; kajti vse, kar tu vidimo, je velika rudeče pobarvana skrinja in mala postelja s slamnatimi blazinami in rjuhami debelega domačega platna. Vse pak je čedno in snažno. Vendar hrani ta ubožna stanica dragocén biser, ki ga dostikrat zastonj iščeš po bogato okinčanih mestnih sobah, hrani: nedolžno deklico. Bila je to spavnica Štibernikove Rezike.

Dolgo je že, kar je Reza pogasila luč in se vlegla na terdo postelj. Dolgo je še ležé molila večerno molitev in vendar ni hotel spanec zazibati trudne glavice. Zerla je v leseni strop, mesečina je sijala skozi malo, z železno mrežo zavarovano oknice, čudne misli so jo obhajale. Videla je svojeglavega, derznega brata v nevarnostih, ni ga mogla uderžati domá. Mislila si je, kako ga bodo ljudje sodili, imenovali ga tihotapca, na pol razbojnika; kako ga bodo beriči iskali — in ni si mogla kaj, solze so se jej ulile.

Jela je zopet moliti. Molitev dá tolažbo, človeka razmisli. Tudi Reza je naposled zadremala.

Ko se zbudi, mesečina ni več sijala v izbico, a nekdo je terkal na okno in na pol šepetaje klical njeno ime. Čuden mraz jo spreleti po vseh udih. Bilo je je strah, potegne odejo čez oči in ušesa.

„Rezika!“ šumelo je zopet od okna.

Glas je bil lep, mehek. Zazdelo se je Rezi, da jej ni čisto neznan, nekoliko jo mine strah, vsede se na postelji, da bi natančneje poslušala; vendar si ni upala ni dihati.

„Reza, lepa moja Reza! zakaj se mi ne oglasiš?“

To je bil glas lepega graničarja Peča, ki je enkrat ž njo od maše šel in ki je prišel že večkrat brez uspeha pod okno.

„Tako vsaj bliže okna pridi, da ti nekaj povém; saj vém, da ne spiš, ljuba moja deklica!“ zdihoval je Peter Peč.

Zdajci se domisli Reza grožnje bratove, da bode graničarja ubil, ako ga blizo hiše dobi. Brat je bil nocoj zunaj, to je vedela. Kaj, ko bi prišel zdaj-le, ko bi našel tega človeka tukaj, ko bi v jezi res kaj hudega storil! To je Reza pomislila v enem trenutku, v drugem pak je skočila iz postelje, šla bliže oknica, vendar ne prav do line ter djala: „Kaj bi radi? Bežite!“

„Nič se ne boj, Reza, nič. Kdo ti pa kaj hoče? Samo govorila in menila se bova, pojdi bliže, rožica moja zlata!“ javkal je mladenič.

„Midva se nimava kaj meniti, gospod! Ako bi vas moj brat dobil tukaj, — moj Bog — bežite lepo vas prosim“, govori deklica s tresočim glasom.

„Nič se ne boj, jaz se ga tudi ne bojim. Bog vé, kje je zdaj tvoj brat. Meni se zdi, da sem ga videl v kerčmi, še četert ure ni tega; pijan je bil, gotovo ga ne bode“, pravi Peč.

„Je že tukaj!“ zavpije Reziki znan glas strahovito graničarju za herbto. Ob enem trešči debelo poleno po Pečevi glavi, da se na mah in brez glasů zverne ob hiši na tla.

Deklica zakriči na ves glas. Oče Štívernik v stranski izbi se zbudi in plane na noge.

„Francè, stoj! Francè!“ kliče deklica.

„Kaj ti je pa?“ vprašuje oče iz druge izbe.

„Francè bo nekoga ubil zunaj, ah oče, ven! Berž ven pod okno.“

Starec leti na to ven, na pol opravljen. Toda zunaj je bila tema. Oblaki so se podili po nebu in le malokdaj se je majheno mesec pokazal. Vse je bilo tiho, nikjer nobenega šuma. „Neumna si“, godernjal je starec hčeri, ki mu je bila prišla za petami z lučjo. „Kje je Francè in pa še kdo? Senjalo se ti je, pa vpiješ.“

„Lejte-lejte!“ kazala je Reza proti kozolcu s perstom. Tam se jej je zdelo, da je videla človeka, ki je nesel družega na rami, ko hlod. Zdel se jej je grozovito velik, tako da je dvomila, ali je to Francè ali ne. Zginil jej je pa v temoti v tem hipu, ko ga je zagledala.

„Bog nas obvaruj vsega hudega“, rekel je Štibernik, potem pak se je obrnil k hčeri in videvši jo na pol razpravljenjo na mrazu stati djal je skerbljivo: „Deklica! le v hišo pojva, da ne prezebeš, bode že Bog tako obrnil, da ne bo nič hudega.“

Nerada je Reza ubogala očeta, vendar je šla.

„Kaj imajo pač ljudje okrog naše hiše? Zakaj se ne pobijajo drugod?“ reče oče ter dene černo ubito svetilnico na mizo.

Hči ni mogla odgovoriti. Skoraj gotovo se jej je zdelo, da je brat bil tisti, ki je udaril po Peču, in ktereja je videla ob kozolcu izginiti z butaro na rami; ah, morda je nesel človeka ubitega z lastno roko. Že je videla ljubega brata v železji pred kervavo sodbo — in tesno jej je bilo pri sercu, merzel pot jej je tekell po čelu.

„Ali Franceta še ni?“ prašal je stari dalje.

„Ah ni ga ne“, odgovori hči, „in ravno zavoljo tega me skerbi.“

„Nič ne maraj nič, Francè bode že prišel; da se pa dva tepeta pod našo hišo, kaj nam tega mar“, reče stari, vendar glas se mu čudno spremeni, tudi njemu misel pride v glavó: „Kaj, ko bi bil Francè imel pretep?“

Deklica ni mogla molčati. Solze jej zalijó oči.

„Oče! meni tudi tako vest pravi. Zdelo se mi je, da sem čutila tistega graničarja Peča na tnalú. Ravno sinoči mu je Francè zaprotil. Ah, oče lepo vas prosim, užgite še enkrat svetilnico in oblecite se, pa pojdite pogledat malo po potu ob kozolcu doli, morda se takó velika nesreča odverne. Gotovo je bil Francè, pojte, lepo vas prosim. Meni se je zdelo, da sem ravno njegov glas slišala.“

Starec resnobno premišljuje en trenutek, potlej pak urno natakne velike čevlje namesti cokljastih copat, obuže kožuh in pokrije retasti klobuk na sivo glavo.

„Le duri zapehni, da te ne bo strah, deklica, pa poterpi malo; moli roženkranc ali božje čednosti, jaz malo pogledam, pa pridem zdaj zdaj nazaj.“ Rekši vzame svetilnico v eno roko, v drugo dre-novo palico izza kota pri vratih in gre iz hiše.

Komaj pride do kozolca, zagleda na snegu rudeč madež — kri, za dve stopinji zopet več in več kapljic. Tudi stopinje je razložil po gazu, sledi velicega čevlja, kakor ga je nosil Francè. Staremu je postalo tesno pri sercu, hitreje in hitreje stopa, zmirom po kervavem sledu. „Moj Bog, oče nebeški in ljuba mati božja!

da bi vsaj on ne bil kaj storil! Oh Jezus Jezus!“ molil je oče Štibernik pa le še bolj je bil nemiren. Bil je že na stermin rebri, na poti, ki je deržal do Rebernika, že dobre četert ure od doma; pa verniti se mu ni dalo; na vsak način je hotel vedeti, kaj je. Kervavi madeži na snegu so bili sicer vedno bolj redki, pa gotovo je bilo, da je pobožnik šel k Reberniku, kajti že je videl mož luč izmed sadnega drevja samotne kerčme in ko ne bi bil starosti že malo gluh, čuti bi bil mogel že tudi divji krik vinjenih pivcev.

Pa glej! nekaj podolgega je ležalo na potu. Bil je človek. Suknja in remen na križ je pričal, da je graničar. Iz gladkega lica je Štibernik spoznal Peča. Naglo poklekne stari mož tik trupla, postavi svetilnico pred sé v sneg in se spogne čez-nj. Lice Pečevo je bilo blede, zmerznjena kri se mu je lās deržala, sicer pa je bil gorek, sercé je bilo, in dihal je globoko. Tudi ni bilo nikjer velike rane videti, le na lahko je imel glavo prebito. „Hvalo Bogu! temu ne bo nič hudega“, reče stari in precej se mu olajša pri sercu. „Kmaló se bode zbrihtal, pa bo vstal. Jaz pa lahko grem proti domu, in po poti zabrišem kervave sledi, da ne bo svet vedel, da se je zgodilo pod mojim oknom, sosebnó če je moj teropoglav to storil; hvalo Bogu, da ni huje.“ Taka je bila prva misel starčeva, ko je bil graničarju glavo pretipal in videl, da je samo malo udarjen, čeravno še na pol v nesvesti. Vendar Štibernik je bil dobra duša, usmilil se mu je ranjenec in kakor je že nerad sam sebe in svojo hišo v sitnosti mešal, sklenil je naposled pomoči iskati ubozemu človeku. „Merzlo je, morda bode prišel kdo kmalo iz kerčme tod po potu, ali pa ne; pijanec je živina, ne spraviš ga z lepo od vina, ko medveda od ulnjaka. Revež bi morda še zmerznil na mrazu. Stoj! Reberniku bom povedal, on naj ga na gorko znese, da bo prišel zopet k sebi. Drugo pot pa naj ne lazi okrog, mlada norost!“ Godernjaje te besede, približa se kerčmi.

Krik in vpitje se je slišalo iz hiše. Ko je prišel do praga, postal je malo, ker znan glas mu je donel na ušesa, glas Francetov. Toda ni bil navadni glasni govor, ampak divje hripavo gerlo je hreščalo izmed množine družega šuma. „Zopet tepež! za pet Kriščevih ran, pod zemljo me bo spravil“, vzdihne stari in z močno pestjó jame terkati na vežna vrata. Dolgo je moral nabijati, predno se na vratih prikaže kerčmarjeva hči z berlečo lučjo v roci, vsa prepadena in uplašena. Zagledavši očeta Štibernika vsklikne: „Oče, le berž stopite v hišo, branite, pobili se bodo. Pomirite Franceta, če ne, graničarji ga ubijejo ali pa on koga, le berž, oče za božjo voljo!“

„Moj Bog, moj Bog, to ti je križ ž njim! E Francè, Francè!“ javkal je stari ter hitro stopil čez vežo. Ravno je hotel kljuko pritisniti, ko se vrata majhno odpró in boječe smukne iz kerčme mali Tekmec. Zagledavši starega Štibernika je menda menil zopet kacega sovražnika imeti predočmi, zató je tik stene na pol počenil.

Ko se je pa na prvi pogled prepričal, da mu ta ni nevaren, obesil se mu je na roke in klepetal: „Boter, ljubi moj boter, ne hodite v hišo, beživa, zakaj vrat vam bodo zavili, kakor so ga meni hoteli, kakor bi bil neumno živinče, resnico boter, nikarte ne hodite.“

„Pustite me, prijatelj“, djal je stari in palico stisnivši v pest je odperl duri. (Dalje prihodnjič.)

Popotnik.

Kaj popotnik še potuje?
Saj že solnce zašlo je;
Al zvonjenja on ne čuje,
Ki počivat vabi vse?

Daleč k gori se ozira,
Dolgo ni je videl že;
Tjekaj ga mogočno tira,
Da-si tudi truden je.

Hiš'ca mala je pod goro,
V njej pa stara mamica;
Tje popotnik priti skoro
Si želi — kaj žene ga?

Vekoslav Kos.

Ognjeni zmaj.

(Maloruska pripoved.)

(Dalje.)

III.

Drugo jutro, toliko da je posvetila zora na vzhodu, bili so naši romarji že na poti. Ko so prehodili kake dve versti, krenili so s ceste po stezi, po kateri je bila pot krajša in ugodniša.

Pred njimi se je prostiralo belo morje razcvetajoče ajde, ki je ves zrak napolnovala s svojim milim duhom. Lahna meglica je krila obzorje in videti je bilo, kakor bi se bila ravnina na vse strani razširjala v neizmerne daljine. Samo na vzhodu je prederla rana zora goste megle pred potniki, za njimi pa so se kopičili poleg poti temni obrisi verbovja, kolikor dalje so korakali naprej. Zadnjič je vse bolj oživelo in se razsvetilo, hladiven vetrič je popihnil in megle so se razgubile po dolinah. Ko so prešli še tri verste, dojdejo v neko brezovje, s hrastjem namešauo. Tam je še vse počivalo v globocem spanji. Le rosno drevje se je zibalo in priklanjaje veje nad stezo jim delalo hladno senco; modre hijacinte

so komaj začele odpirati svoje nežne čašice. Malokdaj so prišli naši potniki v kak dolček, nad katerim ne bi bila še ležala jutranja megla. Zdaj pa zdaj se je zaslišal iz daljine krokot kake vrane ali klopot kacega detelja; noben drugi glas ni oživiljal sicer mertve usine.

„Dedček, kaj pa je igralo na gosli?“ popraša na enkrat Maruša. „Nikakor ne morem pozabiti pripovedke!“

Zamišljen pobesi Čajka glavo ter reče: „Duša je igrala, dete moje, duša!“

„Kaj duša?“ začudi se Maruša.

„I kaj ne veš tega? Ali se mar še spominjaš, da so tvoja stara mati pravili o sablji svojega očeta, ki so ravno tisti dan —“

„Nak — meni niso stara mati nikoli nič pravili — in ko bi tudi bili — tistokrat sem bila še mlada in pozabila sem vse. — Pa, dajte, povejte mi tedaj vi to, stari oče!“

„Dobro tedaj, pa poslušaj! Oče tvoje stare matere in moj tast je bil nekdanj kozak in to krasen kozak. Njemu na dom so dohajali vsi, ki so želeli kacega sveta, kakor h kakošnemu popu, kajti bil je modra glava. V boju je stal vselej na čelu prederznem, katerim je bilo malo mar za svoje življenje, in ki so napadali vsacega Tatara ali pa Turčina, naj je bilo še tako daleč. Vsak je vedel, kako hraber kozak je Stepan Žurba, tvoj ded, in velikokrat ga je pohvalil polkovnik sam in ponujal mu čast starešine, dà, enkrat še celo stotnika, pa nikdar je ni hotel prevzeti. „Kaj je meni za vašo čast!“ tako je rekal, „ko bi bil stotnik, moral bi v taboru biti in iti, kamor bi mi velevali viši. A zdaj, zdaj sem prost, kakor tica pod nebom. Zberem si četico dobrovoljcev in hurá! kamor me peljejo oči, in plena mi je zmirom dovolj — da bi ga še hetman ne zametoval!“ — Govoril je resnico; kajti da-si je bil ves ranjen in razsekan, nikdar ni prišel s praznimi rokami domú: zdaj je donesel kaj zlatega in srebernega orožja, zdaj polno torbo dragocene svile ali škerlata. Videvši tedaj vsi, da tvojemu dedcu nič ne more izpodleteti, niti zmagati ga, in da je njegov žrebec enako začaranemu konju dirjal proti sovražniku, jeli so si domišljevati: Stepan Žurba je čarovnik! Pa vendar je bil on tako dober kristjan, kakor kdo drugi; le to edino je bilo, da je imel britko sabljico, s katero v roci se mu ni treba bilo bati smerti. To sabljo si je pridobil na prav čuden način. Jahal je neki dan po polji, iskaje sovražnika. Prišedši v neko globoko in zaraščeno dublino, začuje na enkrat neko stokanje. Mahoma skoči raz konja ter krene v goščavo. Išče in išče in glej — kozak, bel kakor ovca, poln ran in ves pobit, leži zraven ubitega konja. Zagledavši kozak tvojega deda, povzdigne glas ter reče: Slišiš, blagi človek! ako si duša kristjanska, pa stori mi na zadnje dobroto; prenesi me iz tega mesta, pokoplji me na prostem polji in postavi mi križ

na grob, da imam vsaj grob kristjanski. Za to pa ti zapuščam to-le dragocenost, vidiš to-lo sabljo. — Ne dela je dragocene zlati ročnik, niti drago kamenje, vdelano v njo — nak! — ali ko se bodeš ž njo v vojski boril, nimaš bati se smerti! Zapomni si to! Moli Boga za-me in zdrav mi ostani? — To rekši izdihne dušo. — Tvoj preded ga odnese iz goščave, izkoplje mu s sabljo jamo, položi ga va-njo, pomoli nad njim, napravi križ iz kozaške sulice, zakoplje ga v zemljo in obesi na sulico belo ruto, v znamenje kristjanu, da počiva tukaj kozak. Po tem vzešči sabljo odjezdi dalje. Ko se je bil povernil k tovaršem v tabor in je sabljo pokazal, čudili so se jej vsi, kajti take ni še nihče videl nikoli. Pa stari kozaki, to so ti pravi vsevedneži! kakor hitro pogledajo sabljo — že vedó, predno beró napis — iz ktere zemlje je in kedaj je bila kovana. Dohajali so četniki in častniki gledat te dragocene sablje, ali nihče ni mogel brati napisa, niti ni vedel, kateremu narodu rabijo enake sablje. In s to sabljo je bojeval tvoj ded okoli dva-deset let in tisti čas bila je vojna vsako leto. Na zadnje je ta sablja tako oškerbela, da je v zadnjem boju ni hotel vzeti seboj na vojsko. Ranjka tvoja babica mu je po gostem prigovarjala, naj je nikar ne pušča domá; ali tvoj ded ni bil človek, da bi bil poslušal stare žene. Kaj mi more pomagati ta sablja? Mar da pilim ž njo dušmane!“ rekel je šaljivo se smeje in odjezdil je v boj z drugo sabljo. Dospeli so na bojišče. Preded tvoj je moral kakor navadno prvi okusiti vražje kervi. — Zbere tedaj nekaj dobrovoljcev krog sebe in zaklicavši gromovit hurá! udere jo ž njimi v sredo turške vojne. Dolgo ni se vernila ta tropica vojn timerov; le zdaj pa zdaj in sem ter tje se je čulo hurá! hurá! in treskanje sred turške vojske. Na enkrat odpró se njene perve verste in na svojem čilem konjiču prisope na polje tvoj preded s komaj petim delom tovaršev. Naši zavriskajo in začno ploskati z rokami. Kar na enkrat zažvižga od nekod vražja kroglja in njemu naravnost v junaško serce. On zastoče, sklóni se napred in objame konja okoli vrata, ki ga je bolj mertvega ko živega prinesel nazaj v kozaški tabor. Ravno tedaj je sedela ranjka tvoja babica s hčérami ter šivala srajco za-nj; bila je namreč njegova srajca, ki jo je s seboj prinesel, vselej tako raztergaua in okervavljena, da jo je bilo strahota v roke vzeti. Ta hip pade nekaj na zemljo, ona se ozrè, ter vidi, da je padla sablja na tla. Padla je s stene ter prelomila se na dvoje. — No, ali bi mogla sedaj uganiti, kaj je to pomenilo?“

Starček umolkne ter se globoko zamisli. Ivanu je zavrela mlada kri pri tej povesti, kajti zmisli se je onih starodavnih časov, ko so kozaci, še svobodni narod, prosto se borili s svojimi sovražniki.

Maruša pa praša, kakor v sanjah: „Kaj ste rekli, stari oče? Duša je igrala na goslih — tega ne umejem!“

„Stvar je popolnoma jasna“, odgovori starček. „Duša je, preden se je preselila v drugi svet, prišla poslovit se od svoje rodbine in naznanila se je igraje na goslih, ravno tako, kakor se je bila naznanila duša tvojega prededa, ko je vergla sabljo na tla.“

IV.

Solnce se je dvigalo nad gozdom. Počasi se je bližal poldan. Bilo je tako soparno in vroče, da so morali naši romarji misliti na počitek. Pri vsacem koraku se je spreminjal gozd. Med brezovino in hrastjem so rasle hoje in smreke, na večih prostorih se je širilo bukovje in goste bele verbe. Iz vsega tega so sprevidili, da mora biti voda blizo. In res, komaj so imeli za seboj dve versti že začujejo votlo ropotanje mlina. Ko dospejo verh precej visocega griča, na katerem so se košatile lipe in krasno leskovo germovje, morali so si zakriti oči: solnce, stoječe ravno v poldnevi, se je kaj žarno utrinjalo v širocem vodnem zercalu, razsipaje krog po okolici bliskeče žarke in iskre.

Ropotanje mlinjskih koles, ki ga je poprej še dalja glušila, čulo se je sedaj glasneje; veršenje in šumenje se je glasilo v gozd, neprenehoma zbujalo vsaki odmev v okrožji ter strinjalo se s pluskajočo vodo. Unkraj reke se je belil mlin sred malega verta, ki so ga krasile raznobojne cvetice, solnčnice in cveteče makovje, spreminjaje se kaj mično v prijetnih barvah. Na plotnih koléh ovija se kodrast hmelj in tako narejeni zeleni stebri molé kviško, enako branečim osipom in stolpom krog kmečkega stanovanja. Tu in tam se spenja kakošna dinja s širokim perjem na rob plotú, ali se spušča v solnčni gorkoti lepo rastoča za ograjo na tla; ali povzdigniti in verniti se ni jej več mogoče. — Sivkast dim vali se kviško izpod strehe lesenega dimnika, širi se v oblacih nad črnimi topoli ob zelenem pobrežji in se izgublja počasno pod azurnim nebom. — Na obrežji pasejo se ovce po muravi, nekoliko otrôk pa leži zraven ruskih, z vrečami obloženih vozov.

Prišedši naši romarji v dol, sedejo ob bregu na tla pod lipo, da bi počili. Stari Čajka okrepečavši se z jedjó, sladko zadremlje o vabljevem šumljanji bližnje vode. Ivan pa, ki do sedaj ni imel priložnosti z Marušo na samem govoriti, poprosi jo, da bi šla z njim v lesovje pitomih gob iskat. Vedela je, da se ne spodobi deklici sami z mladim človekom v gozdu, pa serca ni imela odreči mu prošnjo; z glavo mu prikima.

S konca ni nobeden izmed nju vedel, kako bi pogovor pričela. Maruša bi bila do večera molčala, Ivan pa jej je hotel vedno kaj povedati; ali bilo mu je vedno tako tesno in gorko pri sercu, da je nehoté obstal, ne besedice spregovorivši. Na zadnje pa si vendar vzame serce ter jame jo popraševati o Voronežu. Maruša mu od-

govarja na vprašanja, na dolgo in široko pripovedovaje o kratkočasnicah in večernih zborih na ulicah, o deklicah in mladenčih. Pogovor je bil pri vsacem koraku živejši in vedno bolj vnet, da ra zadnje nista sama zapazila, da sta prijemši se za roke kakor stara prijateljca pohajala po gozdu, vnamar pustivši gobe in ves svet. Maruša se je še-le zavedela, ko sta se pod neko senčnato košato lipo vsedla in ko jo je Ivan v polna lica goreče poljubil.

„Oh Ivan, kaj počenjaš?“ zavpije Maruša, zarudevši po vsem obličji, „ali te ni sram, da me tako poljubljaš?“ Mar ne veš, da se to ne spodobi; oče moj so vedno tako pravili; pa tudi stari oče, ko bi me sedaj videli, zapazili bi koj, da sem se dala tebi poljubiti!“

„Ne boj se, golobica moja! Tega ne bodo opazili!“

„Ti še ne poznaš starega očeta. Z enim samim pogledom pogledajo človeka in dovolj je; nekteri se celo bojé pogledati jim v obličje. V Voronežu jim pravijo vedež, ker vse vedó in jim nič skritega ne ostane.“

„Naj bo; tega pa še nisem slišal, da bi mogel kdo poznati, če je kateri koga poljubil.“

„Reci, kar hočeš, bodeš že videl. Pojdiva, gotovo ne spé več!“ Starček zares ni več spal. Ni bil malo hud, videvši ju priti iz gozda. Ali ko sta mu naroče polno lepih gob prinesla, ki sta je bila nabrala, pozabil je na prejšnjo nevoljo ter grozil se le sam nad seboj, da je tako dolgo spal in da so se tako zapoznili na poti.

Sledeča dva dneva so neprenehoma potovali po cesti. K sreči so zakrivali solnce oblaki, da niso terpeli tolike vročine. Kratkočasil ju je med potom Čajka. Zmirom jima je vedel kaj povedati, sedaj o starodavnih prigodbah, sedaj o raznih govoricah iz družinskega življenja. In vsaka povest mu je dajala priliko, vpletati v njo priproste nauke, ki pa so bili včasih tako resnični in bistroumni, da bi mu bil zavidal marsikteri modrijan, ki misli svoje zajema iz knjig, ne pa iz istinite nature človeške.

„Tu jo bomo nekoliko od poti zavili“, reče stari Čajka proti Ivanu, ko so bili v mestice Baturin dospeli. „Oglasili se bomo pri starem prijatelju, bečvarju Omelku. Ta je živel poprej v Voronežu, pred kacimi desetimi leti pa se je semkaj priženil. Kakor vidiš, podedoval je po tastu zemljišče in hišo. Obiskala sva ga bila potujoča v Kijev ter mu obljubila, da se mu iz Kijeva gredé zopet oglasiva!“

Bečvar Omelko, ki so ga našli ravno pri delu, se je jako razveselil o njih prihodu. Koj verže orodje na stran, poljubi goste in pelje je v hišo. Hiša Omelkova se je od družih koč v Baturinu posebno odlikovala. Bila je zunaj lično pobeljena, imela je krog oken rudeče obrobke, slamnata streha je bila gladko pristrižena,

kakor lasje gizdelinom po mestih. Znotraj je stala nova lipova miza na izrezanih nogah, z dvema predaloma. Podobe svetnikov so bile vse pokrite. Med okni so visele na lesenih žrebljih lepe rudeče vezene preproge.

Dá, še celo klopi in omare z razno posodo so bile mnogo ličniše, nego je to v navadi v kočah kozaških. Dve hčeri Omelkovi, polnolični deklici, s pisanimi rutami na glavi, ste nepoterpežljivo pričakovali, kedaj poverne se Maruša iz Kijeva. Zdaj peljete jo koj v svojo izbo, pustivši jej komaj toliko časa, da njuno mater pozdravi. Hteli ste hitro hitro vse novice zvedeti od nje; ali sram ji je bilo govoriti pred neznanim mladenčem.

V izbi je bilo precej temno, ne zató, ker se je zunaj že jelo mračiti, temuč ker ste bili obé okni zagernjeni z drevesnimi vejami, eno s črešnjevimi, drugo z višnjevimi. Sadje jima je molelo celó skozi okna. Omelko je hotel drevesi že davno posekati, pa vsakikrat ste ga preprosili hčeri in tudi žena njegova, ker je o poletnih večerih in nočeh tik okna ali na črešnji ali na višnji slaveček sladko in premilo prepeval.

Komaj je sedla Maruša, že ste jo poprosili, naj pokaže trake in druge malenkosti, kar si jih je v Kijevu nakupila. Vse je deklici neizrekljivo zanimalo in radovalo. Natikali ste si svetle perstane na perste, obešali leskeče uhane v ušesa, razvijali in zvijali pisane trake in dali je še le takrat iz rok, ko je Maruša vsakej zlat perstan podarila. Potem ste jo popraševale o Kijevu, o cerkvi sv. Andreja, o samostanskem stolpu in o jamah; Maruša še ni bila vsega dopovedala, ko je pokličejo k večerji.

Med tem so prišli k Omelku še trije drugi gostje. Ko so deklice stopile v sobo, začel se je med njimi jako živ pogovor. Posebno je Marušin stari Oče žarel kakor jabelko, še celo Omelkova pleša na glavi se je svetila jasno in svetlo.

Sedli so za mizo. S konca so se vsi dobro poprijeli svinjine s krompirjem; po večerji pa so stareji več pili nego jedli; tudi skleda kisle smetane jim ni bila v stanu zbuditi posebne požljivosti. Pogovarjali so se na dolgo in široko o smešnih in resnih prigodljijih iz starih časov.

Posebno se je pri tem veselem obedu skazal stari Čajka. Pijača ni mu kar nič vezala jezika, še le iskrenost je zbujala v njem. Pa le Ivan in bečvar Omelko sta ga neprenehljivo poslušala; ostali gostje so se posamezno razgovarjali med seboj, prenehovaje besedovanje, kakor je vsakteremu prihajalo na um. V gorečem razgovoru je govoril Čajka, tako navdušeno in resnično, nenavadno in lepo, da je bil njegov govor enak stari pesmi, in da se je Ivan ta večer še bolj prepričal o njegovem vsevednem duhu. Večerja je terpela do pozne noči; na zadnje pa vstanejo, da se podajo k počitku. Le stareji so še skupaj ostali in kakor je bilo videti, niso

nič kaj mislili na to, da bi se vzdignili izza mize, s pijačo dobro obložene.

Maruša je spala s prijateljicama v čedni hišici, ktero je Omelko sezidal; imel jo je to pomlad ženin starejše hčeri prevzeti. Hišica ni še imela oken ne vrat; hladen vetrič je pihljal iz verta ter primoral deklice, da so se bolj ogernile. Ležé je pripovedovala Maruša tovaršicama o Kijevu in romarjih; poslednjič pa ste bili zaspali, ona pa je sama ostala s svojimi mladostnimi mislimi.

Noč je bila temna. Mesec je lil svojo svetlobo na njo skozi okno. Mislila je na Voronež, na njegove svetle noči, ko je vsa trudna po igrah s tovaršicami ali naveličavši se fantov in njihovih snubitev, izmed katerih ni nobenega bilo po njenih mislih in željah, sedevala v svoji izbi pri oknu, oziraje se v zvezdnato nebo, gledaje na širne gozdove in temni potok, v katerem je senca obrežnih prizorov narobe odsevala. Videla je v duhu začerneli mlin z dolgo ograjo, stare verbe in preščipnjeno luno, ki je po nebeškem oboku plavala, enako sreberni podkvi.

Bili so to temni spomini, ki pa so jej ogrevali serce in dušo. Prav kakor na drugem svetu se jej je zdel čas, ki ga je preživela od onega hipa, ko je prvič videla Ivana. Od prvega pogleda, s katerim sta se srečala v cerkvi kijevski, do zadnje besede, ktero je ž njo govoril, ko se je odpravila spat, vsi poedini prigodki njunega znanja so jej bili pred očmi jasni in čisti. Pozabila ni bleščeče vode, ko so počivali pri mlinu, niti ne ropotajočih koles, pri čemur jej je bilo tako milo pri sercu, kakor bi bila slišala besede ljubljenega mladenča.

Zdaj premišljuje, kako krasno, kako radostno bi bilo živeti v Voronežu, kako veselje, o poletnih večerih zahajati na ulice, kedar bode Ivan pripeljal veselo družbo mladenčev in deklic, in ko bode prepeval njej najljubše pesme. Ali deklice? Pri tej misli se jako prestraši, serce jej zatrepeče, in dozda neznano čuvstvo ljubosumnosti vgnjezdi se jej v serce — ljubezen je že taka! — Koj začne v mislih pregledovati vse prijateljice, da najde tisto, ki bi jej utegnila biti nevarna. „Pa nak“, misli si na zadnje, „ne ene same je ni — da bi me prekosila v lepoti!“ Ktera neki ima tako žarne in mile oči, kakor jaz? ktera černejših obervi in belejših lic od mene? Moj mora biti — moj!“ — S tem oberne se na drugo stran. Polni mesec obsije jej prekrasno obličje, ki jej polno tajnega hlepenja žari v ognjevitem žaru.

Kar začuje zmolkel don gosli in zraven glas znane miljene pesmi. Brez velicega truda spozna Ivanov glas. Prestraši se in zatrepeče. Močno in glasno jej bije serce. Pa vendar sliši te-le besede:

„Mati, skuhajte večerjo, k miru sladkemu da ležem,

„Zvesti ljubček moj bo prišel, vsedel k meni se na okno,

„Prišel k meni bo pod okno, tiho bode mi govoril:

„Pridi, ljuba moja, pridi ven iz ozke svoje hiše,

„Noč je temna ino mati me ne bodejo spoznali!“

Ivanov glas je bil tako mil in vabljev, da jej ni bilo mogoče, odtegniti se zapeljivemu klicu.

Vstane in tresoča stopi k oknu. Pod njim stoji Ivan razoglavljen z lutnjo v roci.

„Kaj te luna terka, Ivan, da o tako poznem času strune prebiraš?“ reče Maruša, kakor bi ga posvarila.

„Hotel sem še enkrat videti tvoje jasno oko, serček moj, preden grem spat!“

„In kaj si boste mislili domači hčeri?“

„Ne boj se nič, golobica moja, davno že spite!“

„Ali pa veš za gotovo, da že spite!“

„Kako da ne bi vedel? Serce moje vé bolje prerokovati, ko tvoj stari oče, kar se tebe tiče, zvezdica moja!“

„Pojdi spat, Ivan!“

„Podaj mi roko!“

„Čemu ti bo moja roka?“

„Pritisnem si jo k persim, znabiti mi bode lože pri sercu?“

„Ali ti je težko pri sercu, Ivan?“

„Oh težko, težko mi je, ljuba moja Maruša! Od tistega časa, ko sem te prvič zagledal, mi je ravno tako, kakor bi mi ležal kamen na persih! Le takrat mi je dobro in veselo, kedar gledam v tvoje milo jasno oko, kedar čujem tvoj slavčev glas!“

„Kako me ljubi!“ misli si Maruša. „Dà, nemogoče je, da bi me zaradi druge zapustil. Moram mu vendar podati roko. Revček gori za me, kakor jaz za njega. Še spati ne more! Gotovo misli vedno na-me! — Ivan!“ reče potem na glas, „pojdi spat!“

„Morebiti ti ni ljubo, da tu pred teboj stojim?“

„Oh to ne, Ivan! pa je že pozno!“

„Podaj mi tedaj roko, pa grem!“

Molcé mu podá Maruša roko, in ni je mogla več odtegniti. Ko ste se jima dotaknili roci, izlil se je žar iz persi njegovih v njeno serce, in zdaj bi bila ž njim do jutra tako ostala.

Ivan, poprimši iskrenišče njeno roko, pritisne jo na serce in ni se mogel zderžati, da ne bi je objel. Ravno jo hoče poljubiti, kar začuje nekoga za seboj govoriti.

Bečvar Omelko, ko je bil vošil sosedom lahko noč, spremil je starega Čajko na vert. Starčka sta se ga bila prezlo napila, in sedaj zagotavljata si prijateljstvo in poljubujeta se skoraj pri vsacem koraku. Na enkrat pa zadeneta na naša zaljubljenca, ko sta se ravno prav serčno poljubovala.

Maruša, nevajena še ponočnih shodov, prestrašila se je, da ne vem kaj, ugledavši temno čelo starega očeta in o luni bleščečo plešo Omelkovo.

„Aj, aj, lepa vnučica“, reče stari Čajka, ki je s konca menil, da ga meglene njegove oči le slepe, „tako tedaj se hodi na božjo pot? Še nista prišla domú in že ljubkata med seboj! Videl sem vaji, vnučica, videl —. Aj, aj!“ pri tem pa pomaje z glavó. Maruša je bila še v večí zadregi. Starček s sivimi lasmi, z rujavimi dolgimi obervmi in z resnobnim licem stoji pred njo v mesečini enak nočnemu duhu, prikazavši se jej v najslajšem trenutku njenega življenja. Njegove stroge oči, nepremakljivo vperte v njo, so jej segle do serca, da jej ni bilo mogoče prenašati ostrega pogleda — in začelo se jej je vrteti v glavi.

Zdaj spusti Ivan njeno roko, pristopi k staremu Čajki ter povzame besedo, in to jo je rešilo vničljive moči njegovega pogleda.

„Očka“, reče Ivan, „ne delajte krivice svoji vnuki; jaz sem jo izvabil s petjem, jaz sam sem vsega kriv!“

„Poslušaj, kozak!“ odgovori Čajka, „jaz ti ne očitam krivnje. Jaz nisem tistih eden, kateri, ko so se postarali, derzno in nepremišljeno mladini radost kratijo in kalé. Jaz sem bil tudi kozak in vém, da sme mladeneč tudi ljubiti. Tudi deklici ne branim, da včasí s katerim mladenčcem postoji, celó — tudi po noči. Zdaj pa se vračamo s svetih krajev in pregrešno je na ljubezen le misliti. Vsa prihodnjost je vajina. V Voronežu imela bi časa in prilike dovolj. To ne gre, kajti“, nadaljuje nevoljno in z glavo majaje, „zapomni si: slab začetek ima tudi slab zveršetek!“

„Očka!“ zavpije Ivan.

„Taka je, taka, kozak“, prestriže mu besedo stari vedež, „slab začetek ima slab konec. Hudoba išče taci in enacih priložnost, vraga naj se varuje vsakdo!“

„Ni drugače, ni drugače, naj pogine na veke!“ tako jeclja in poterjuje Omelko, ki ni od vsega tega nič umel, zibaje se enako drevju v viharji.

„Čas je, da gremo spat, otroka!“ reče Čajka, „Bog dal, da bi bilo s tem že vse pri kraji! — Pojdiva, bratec Omelko!“

Druzega dne sta se Maruša in Ivan bala priti staremu Čajki pred oči.

Starček pa se jima je, česar se nista nadjala, prijazno bližal, pozabivši neki vsega; le ko je prašala bečvarjvea žena Marušo, zakaj je tako žalostna, izustil je kakor nehoté, da je znabiti premalo spala.

Maruša je zarudela ko makov cvet, pa nihče razun Ivana ni prav vedel zakaj, ker se še Omelko ni spomnil sinočne prigodbe.

Po zajutreku je vodil Omelko Čajko in Ivana po svojem posestvu; Maruša pa je šla z deklicama na terg Baturinski.

Ko so prišle dekleta domú, bila je južina že pripravljena. Okrepčavši in odpočivši se nekoliko časa odpravijo se naši romarji zopet na pot.

Omelko pa je spremil s svojo družino goste do unkraj Baturina. Tam se ustavijo vsi na nekem griču; starejih popije vsak kupico slivovke, mlajših pa medice. Objemši in poljubivši se še enkrat, poslové se znanci s serčnimi vošili. — (Dalje prihodnjič.)

Paperki staroslovenski.

I.

Paperkovati pravijo naši Dolenci, kedar po dokončani tergatvi pobirajo ostale grozdiče ali posamezne jagodice vinske. Grozdiči taki so paperki ali po starem pabirki. Paperkovati ali pobirkovati je prosto vsacemu, to smeš storiti tudi v tujem vinogradu, kakor je navada v nekterih krajih, da po sv. Martinu čez in čez pasejo. — Naj podam tu bravcem nekaj pabirkov ali žlahnih jagodic, ki so ostale iz stare slovenščine po Dolenskem in ki so mi jih nanесли učenci v svojih nalogah in drugi dijaki blagovoljno. Znano je, da je veliko besedi, katerih glavni pomen nam se je zgubil, da nam tiči le še v kaki izpeljavi. Tako na primer imamo od glagola otverzati -- aperire -- odpreti le še samostavnik verzel — apertura; kedar namreč pri lazu ali senožeti plot pretergajo, da vozijo ven in noter, pravijo temu vходу „verzel“; od besede **КАЛЪ** (kal) — blato le pridevnik kalna (voda). Dalje je veliko besedi, ktere so čisto izginile iz sedanje govorice, in živé le še v imenih krajev, vasi, vodâ itd., ki pa so živa priča ravno temu, da so v starodavnih časih Slovenci todi živeli, kakor piše Šafarik (Ursp. Sl. 180): Wo Erz und Sagen schweigen, da sprechen die Eigennamen noch immer vernehmlich, von denen die meisten Jahrtausende auf dem Rücken tragen. Taka imena torej naj so nam zlate jagodice, ki so obvisle po Slovenskem; bodi si, da je zovemo po sedanje paperke ali po starem pabirke.

Beseda **РЪТЪ** (rŕt — ert, rt) je pomenila v stari slovenščini to, kar lat. apex, vertex — verh, verhunec (Mikl. s. v.). Iz sedanje govorice je izginil ta pomen; splošni izraz ostal je kot lastno ime in beseda živi še v priimkih gričev in višav. Imajo namreč v Leskovcu vinsko gorico, kateri pravijo „Veliki Ert“. Tudi je ondi hosta, hrib nad Kerškim, po imenu „Konjski Ert“

(ravno na istem ogorji je znana grajšina, po nemški znana Thurn am Hart, kar je istega pomena). Ta imena izgovarja ondotni narod tako, da se sliši pred *r* popolnoma *e*. Tega pomena je tudi ribniški „Ertenek“, grad na okroglem hribu. Tudi tu se čuje *e* čisto. In če pravi g. Lesar (Progr.), da stari ljudje mu pravijo Ostenek, mladi pa Ertenek, menim, da imajo pač oboji prav; vendar pa je izraz „mladih“ stareji, in sicer prav stara beseda. To kaže ponemčeni Ortenegg, ki je pohuljen Ertenek; in ko bi bili razumeli pomen besede, gotovo bi bili naredili Hartenegg. Toda dobro je, da ne vedó ljudje vsega, sicer bi rekli, da raste grad auf deutschem Boden. Z ribniškim Ostenekom soroden je „Ostrež“, hrib v Radovici, ostrež, vas na hribu v Sent-Rupertu, in ena v Dolu. — Dalje nahajajo se še druga imena, izpeljana iz omenjene korenike. V Leskovcu je drugo vinsko ogorje, ki mu pravijo „Artiče“; v Dolu je vinska gora „Artič“; v Sent-Vidu (Dol.) je „Artiža vas“; na Studencu (Bründel) je vas „Arto“. V teh besedah se je *e* celo potegnil na *a*. Drugače pa izgovarjajo v Škocijanu; ondi namreč je gozd na hribcu po imenu „Rtič“ in pašnik „Rtáča“, izgovarjajo tako, da se pred *r* sliši samo poluglasnik. Tega pomena menda bo tudi „Vertača“ (Vrtača), katero ime se pogosto nahaja za njive in senožeti, kjer je vegast svet; samo da je pritaknjen zavoljo blagoglasja *v*, ker slov. jezik nima rad samoglasnika od kraja (voder namesto oder, voglje namesto oglje), in ravno to kaže tudi, da se čnje pred *r* vsaj poluglasnik, kateri se je v imenih spremenil v *e* ali *a*, kedar ima ta slog naglas. — Po Laški dolini na Štajarskem so hišni priimki Artiček, Ertiček, Rtiček, to so naši Hribarji, k njim spada menda tudi gorenški „Artel“. — Semkaj gre devati tudi ime „Kačja Ert, kačja Rrt“ (v kačji rti), široko potegnjen hrib med Novomestom in Mirnopečjó, samo da se rabi po ženskem spolu; izgovarjajo nekteri tako, da se sliši poluglasnik pred *r*, drugi stavijo ga za *r*. Po sedanji govorici rekli bi temu hribu „Kačji verh“. Za ta pomen govori tudi nemška stara prestava, kajti v listinah pravde, ki je terpela od l. 1774 do 1821. bere se Schlangenberg, sedaj pravijo po nemški Schlangenwald. — V Žaljni imajo pašnik, katerega zovejo „Retjece“, več malih gričkov; tu je po stari pisavi ostal poluglasnik za *r* in se glasi kot naglasen *e*.

ГРѢЗА, ГРѢЗЪ (Grěza, grěz) je pomenilo lutum — blato; grezna voda je — blatna, kalna voda. Ostanek te besede je v imenu vasi pri Šmarji „Grosuplje“ (bolje Grezuplje), kakor bi rekel na Blatu, Blatje — na Grosupljem, iz Grosupljega je doma — pa ne Groslop. V Višnjigori so priimki Gresnik, Greznik, kar pomeni kmeta, kateri stanuje na blatnem, močvirnem kraju, pri

umazani vodi; primeri: Blatnik, Mlakar, Lužar. — Besedi „greza“ bila je blizo v pomenu beseda

КАЛЪ (kal) — lutum — blato, ilovica; torej kalna voda — blatna, od ilovice umazana voda. — Sledi te besede imamo po Slovenskem v lastnih imenih še veliko, in sicer na Dolenskem so vasi: Veliki kal, Mali kal, Jordan kal (v grapi) fare mirno-peške; Kal, za kačjim ertom Prečenske fare; Kal, vas v Dolu; Kal, travnik v Škocijanu; Rudeči kal, v Šent-Vidu (pri Zatični); Kalce, vas v Leskovcu; Kalce, njive v Dolu; — Zakal (za kavom) v Stranjah pri Kamniku. — Vasi tega imena se večidel na brežnih krajih, in perst je mastna ilovica. — Tudi so družine s priimkom „Kalan“ po Slovenskem. — Omenjeni besedi sorodna je

КАЛИШТЕ (Kalište — kališče, kališe) — locus coenosus, močvirno-blatni kraj; ilovnasti kraj, kjer voda nastopa. — Tudi ta je pustila še sled za seboj; v Laščah so Kališe gornje in spodnje; v fari Gojzd (nad Kamnikom) so Kališe gornje in spodnje; v Tuhinu je ob znožji hriba Kovk, izpod katerega okoli in okoli voda cerlja, na ilovnatem kraju samotna hiša z malnom, ime ji je „Kaliž“, (kaližev malin). Bili so na tem posestvu pred Hrastarji Kadunci, sedaj je četerti rod Hrovatov, ali hišni priimek je zmiraj „Kaliž“. — Utegne biti, da ima tudi poljsko mesto Kališ ta pomen.

КРЪКЪ (Kerk, krk) — collum, vrat, goltanec; — kerketati, kakor purman zna. — Lahko je, da je po pomenu tem dobila svoje ime naša Kerka; vsaj okolišine njenega izvirka kažejo na to. V kotlu med griči kahlja kar na ravnem iz tal, kakor iz gerla. (Ta razlaga se vjema tudi s Terstenjakovo (Nov. 1859. str. 257.). — Sicer tu naj pridenem še to, da je pomenilo Krka (Kerka) v starem to, kar nem. Kehlkopf. (Mikl. s. v.)

ЈАЗБИНА (Jazvina) — latibulum — skrivališče, kot, luknja; od česar tudi jazbec ime ima, ki po luknjah (jazvinah) biva. Kot ime se nahaja še ta izraz: Jazbina, selo v fari sv. Gregorja; Jazbine selo v Šent-Jurji pri Račah; Jazbine, hosta v Zagracu; Jazbič, studenec v Ribnici; Jazbeljne, senožet in njive v Tuhinu.

Da so dobile Moravče ime od Moravcev v onih časih, ko je spadala Panonija k Moraviji, to je učil že Kopitar (Glag. Cloz.); bodi si, da so imeli Moravci tu posade, ali da so se le-sem naselili moravski naselniki. Razun znanih Moraveč pri Berdu, nahajajo se vasi tega imena, ena v Šmarji, ena pri sv. Križu (Gallenstein), ondi je tudi vas Moravska Gora; v Ajdovici selo Morava. Tega pomena bo menda tudi Mračvo, vas v Leskovcu.

ОБЕРХЪ (Oberh, obrh) pars superior — gorenja stran. gorenja plat, obvišje, gorenji kraj. Tudi ta beseda živi še v imenih, tako: Oberh, potok pri Kostanjevici; izvira izpod Gorijancev in teče s Studeno združen v Kerko. Blizo vira je vas Grič. Oberh, vas Topliške fare; pod vasjó izvira voda Obersica, ki teče v Kerko. Oberh vas v Šent-Marjeti; Oberh vas v Vinici; v Adleščah so njive ob obnožji hriba zvane Oberh; pri Metliki je potočič Oberh, izvira izpod Gorijancev in teče v Kolpo; blizo vira je vas Hrib; pri Trehfarah (Metlika) je vodica Oberšek. — Karakteristično je to, da reči tega imena se nahajajo ob podnožji velikih gorá, pa vendar ne na planjavi (locus altior).

ПОНИКВА (Ponikva) je kraj, kjer gre voda pod zemljo — einsikern. Od tega imena vasi, ktere so v tacih krajih, kot: Ponikve, vas za sv. Ano v terbanski fari. Blizo te vasi gre voda Temenica pod hrib sv. Ane, in pride na dan na spodnji plati hriba, v mirnopeški fari, pa se zopet kmalo pogrezne in potem teče na dva cepa, eden se prikaže pod lukenskim gradom (v Prečini), drugi pod vasjó Kamnice in teče skozi Beršlin v Kerko. — Ponikve v Dobropoljih, kjer gre Račica pod zemljo. Ponikve v Dolini in na Studencu (Bründel). Na Štajerskem je slavno znani kraj Ponikve; po nemški pravijo Ponigel.

СЛАПАТИ (sl'pati, slapati, selpati) izraževalo je to, kar lat. salire, tudi scaturire in rabilo se od izvirajoče vode, kakor naše vervrati — sprudeln; tudi od vode, ki po skalah teče ter dela skoke po skalah, iz česar je naš slap — Wasserfall. **СЛАПЪ** (slap — valovi). — Imena, izpeljana iz te besede, nahajajo se še po Slovenskem, kakor: Slape, vas v Dolu; vas v Šent-Marjeti; vas v Šentrupertu; Slope, vas na planini v sedlu med Štajerskim in Kranjskim, kjer na obéh platéh pod vasjó voda izvira. Slap je ime cele grape na Kolovraškem, po kateri hudournik divja. — Primki Slapar, Slapnik so na Tuhinskem.

СТЪГНА^{*)} (St'gna, stegna) bilo je v stari slovenščini to, kar po latinski „platea“, namreč cesta, ulice — gasa. In celó od te besede imamo še ostanke na Gorenskem: Je pri Naklem neki klanec, kateremu pravijo „Stagne“; je tudi v Šent-Jurji (pri Kranju) poljski pot „Stagne“ imenovan in res bila je ondi pred stara

*) Ta beseda v koroškem Rožji še dan danes živi in pomenja vasno pot, ob obéh stranéh ograjeno; navadna je pa samo v množini: stegna (stegen) ali stegne (stegen). Vredn.

cesta na Kamnik. Dalje Stagne, pasovniki s poti prepreženi, v Cirklah, na Berniku v Predaslu.

ЖАЛИЕ; ЖАЛЪ (Žalije, žal) je pomenilo sepulcrum, grob, ali kraj, kjer so pokopavali, pokopališče. — Žal zvali so naši predniki tudi breg, obrežje pri vodi (ripa, Ufer, Vorgebirge). Tudi te besede imamo še spomenek. Žalje so namreč v Kamniku, na gričku nad mestom, kjer še sedaj pokopujejo. V vsakem oziru je to ime staro in izvira iz časov, ko je beseda bila še med ljudom. Bodi si, da je pomenjala „pokopališče“, da so imeli že v starodavnih časih mertveci ondi svoj kraj; bodi si, da so jo imeli v pomenu breg (ripa); tudi to je utegnilo biti, če je res, kar pripoveduje stara povest (ki jo tudi Valvazor ima), da je na prostoru Kamnika stalo nekdanj jezero, ki ga je bojè Bistrica prederla. In to je tem verjetniše, ker se imenuje Žalje (na Žaljah) celo obrežje nad Kamnikom, ne samo pokopališče. Na istem gorji ste tudi dve soseski, gorenje Žalje in srednje Žalje. Za ta pomen (ripa) govori tudi to, da je kaki dve uri pod Kamnikom ob Bistrici vas istega imena, namreč gorenje in spodnje Domžale (reci Dmžale). — Kaj pa dolenska Žaljna? (O njej so se enkrat že kavsali). Tu je teže kombinirati, kajti dovezemati v pomenu breg, ripa, ni lahko, ker ondi ni vode zraven, drugače če velja pomen promontorinm, kervas tik hriba stoji; za pomen pokopališče trebalo bi zgodovinskih dokazov. Da pa je to ime starodavno ter kaže, da so bili ondi ljudje naseljeni že davno, priča drugo ime; imajo namreč ondi vas po imenu „Gatina“, kar bi pomenilo „vas pri mosteku“ ali „vas pri grapi“, zakaj ГАТЬ (gat) bilo je „pons vimineus — most iz protja“, ali tudi „canalis, vodotok, grapa“ in tako je še sedaj ondi. Tudi že omenjene Retjece kažejo daleč nazaj. — V Šent-Marjeti je vas Žalovice.

Še je veliko imen zlasti po Dolenskem, katerih pomen korení v stari slovenščini. Znamenito je to, da se nahajajo stara imena na polji in po rodovitnih dolinah, koder so se ljudje pred naselili; bolj ko greš v hribe, bolj nahajaš novih imen. Dalje je tudi včasí zraven starega imena kraj istega pomena, toda po sedanje; na priliko, pri Grezupljem je vas po imenu „na Blatu“, Kališe v Laščah spada k soseski Lužarje.

Naj pridenem še par novih paberkov: za navadno „pinter“, „sodar“ (Fassbinder) imajo beli Kranjci izraz „bednar (bednarja)“; mizarju (Tischler) pravijo „škrinjar“; ta izraz je bolji od mehanično prestavljenega nemškega, ker je beseda narodna in prvotneja. Se vé, da ne dela slovenski škrinjar samih škrinj, kakor nemški tišler ne samih miz. — Kedar dež ali sneg zmerzne na vinski terti, pravijo Dolenci temu ledu „požrebica“. — Če detelja laze dela, to je, če semtertje detelje manjka in plevel raste, pravijo:

detelja je presledkasta. — Stara ženica mi je tožila: „Kupila sem usnja za golenice, urbase in podpoltje, pa mi je vse ukradeno.“ Ali to ni lepo rečeno? — **ГОЛѢНЬ** — golen, Schienbein, od tega golenice — gorenski štibali; **ПЛѢТЬ** — pl't — meso, polt koža, torej podpoltje — za spodnjo kožo — podplatje. — Za postopati, posedati (müssig sein) imajo v Špitaliču na Tuhinskem besedo „uševati“.

P. Ladislav.

Mythologične drobtine.

(Razglaša Davorin Terstenjak.)

III. O božanstvu Hersu.

Božanstva Hersa omenja „Slovo o polku Igorovem“ (stran 34. ed. Hanka) in sicer v versti: Vseslav kniaz v noč vlkom ryskaše, iz Kyjeva doryskaše do kur Tmutorokania velikemu Hersovi vlkom puti preriskaše.

Pri Velikorusih se veli „Hors“ **МОЛАТЪСА ПЕРЕНОУ, ХОРСОУ**, itd. (Vostokov.)

Wahrmund popisuje (Relig. Moscov Nr. 3.) Horsa—Hersa: „s pesjo glavo s pobešenimi ušesi, na glavi s štirimi kozjimi rogi — oči so sovine — v popersji je malik človečje podobe, noge ima konjske, na rokah pa jastrebove kremplje“. Malik je stal na četverovoglatem kamnu, in pred njim je neprenehoma gorel ogenj.

Vsi ti pridevki kažejo na solnčno božanstvo. Kozjo glavo in kozje roge nahajamo pri Triglavu, kakor Wacerad piše — v staroindijskih pesmah se solnce večkrat imenuje: adža éka-pad, koza enonoga. Triglav je bil trojedini solnčni bog — koza pa znamenje rodovitnosti, ktero solnce pospešuje — kozji rogi pri Hersu so torej izpričani.

Pes je symbol podzemeljskega sveta—in vladar tega sveta je bil po staroslovanskem basnoslovji ponočni in zimski solnčni bog pod imenom: Černibog; zato nahajamo psa „čibača“ roda samosovega *) (Bullenbeisser) tudi v družbi solnčnega boga

*) Na darilni skledi Radogostovi ima pesja glava napis: čibač; obilno slov. imen: čibač, čibašek itd. še opominja na tega mythologičnega psa. Imena pomen hočem drugokrat razložiti.

Radogosta s pesjo glavo med retranskimi starotinami. Pesja glava pri Hersu torej značuje delavnost njegovo kot podzemeljsko božanstvo, ravno to tudi sovine oči. Ker sova luč po dnevi čerti, in le po noči izleti, dobila je dajmonsk pomen in v narodnih slovenskih povestih je sova še dandanašnji vtelešen hudi duh. Sovine oči torej tudi značijo podzemeljsko delavnost Hersovo. Ravno tako pričuje človečje truplo, da je bil Hers solnčni bog. Slovanski solnčni bog se je obraževal kot dete (novorojeno), kot mladeneč (mladoletno), kot junak (poletno) in kot starec (jesenozimsko solnce). Tudi jastrebovi kremplji govoré za solnčno božanstvo; jastreba in sokola imata Radogost in Nimis za pridevek, tako tudi konja — Triglav, Radogost in Svetovit — symbol berzosti in bistrosti. Vsi pridevki Hersovi torej pričujejo, da je bil Hers solnčni bog in češčen kot pospeševavec rodovitnosti, vladar podzemeljskega sveta in kot bistro begajoči bog na neskončni neizmerni planjavi.

Tudi ime Hers — Hors poterjuje, da je bil res solnčni bog.

V sanskritu bi se Hers glasil: Haršas, in korenika bi bila: harš. Ta korenika pa poznamlja, kakor učeni Dr. Sonne tolmači: „Lichterguss, das Gefühl des Ueberlaufens, daher das sich Aufrichten des Haares, sowie die Affecte der Wonne und des Schauders.“ In prav ima.

V sansk. še najdemo: harš, erectum esse, haršáyami, gaudeo, harša, gaudium, in korenika harš se vjema z latinsko: horreo = horseo v pomenu: das Sträuben von Haaren, Aehren; primeri Virgilijevo (Georg. III. 198): „tum segetes altae campique natantes lenibus horescunt flabris“.

Ali pozna slovanščina kakšno besedo iz korenike hars, hers? Jaz poznam edino slovensko sers *), erectum esse, odtod seršen, naseršen itd. Pa kako bodeš izpričal obliko sers namesto hers? Celo naravno. Glasnik *h* (x) prestopi mnogokrat v slovanščini v *š* in *s*, na primer: hlap in slap, hvatati in šlatati, malorusko halaš (xalaš) staroslov. šalaš, tugurium, česk. chata, chatrč, staroslov. šatog, tabernaculum, heati in seati, chlum in sleme itd.

Tako tudi sers iz hers.

Hers, Hors je torej starša oblika in ime pomenja: razveseljujoči — vlasi hersavajoči — sersavajoči bog — horrescens Deus

*) Znana je med Slovenci tudi serh, Schauder.

— der durch Lichterguss erfreuende, Haare aufrichtende Gott, — prav naravno poznamovanje za božanstvo luči, katerega žari so bili vlasém podobni; in zategadel se staroindijski Višnu, izvirno solčno božanstvo, veli tudi: Haršikeça = sersokeka, erectis radian-tibus capillis gaudens.

Narodske pesmi.

4. *Marija i Osip u Betlehemu.*

(Narodna koledva isterska.)

Kniga steče od Iruda,
Da popišu se svi ljudi,
Ki su živi na tem svitu.
Tada bil je Osip sveti
I s Marijon zaručnicon.
Šli su z grada Nazareta
Va svoj gradić Betlehemski.
Osip počne govoriti:
„O Marija, zaručnice!
Prava božja službenice!
Ja se neznan kuda diti,
Po Bitlemu kud hoditi.“
A Marija mu govori:
„Moj Osipe zaručnice!
Pravi božji službeniče,
Moj Osipe ti obrani,
Moj Osipe ti presveti,
Od svih svetih si najveći!
Pojti ćemo malo napred
K onoj prvi oštariji,
Ako bi nan otvorili.“
Gredo oni malo napred
Orla, vola sobom vodeć.
Oni pridu k oštariji;
Osip zove, Osip tucka,
Vratar brže na poneštru:
„Ki je dole na tem dvore?“
„Mismo, mismo, primite nas,
Za noćaska da smo s vami;
Družbu imam umiljenu
Pod pokrovom pokrivenu,

Isti, piti mi imamo,
I odiću svu imamo,
A za stan ću ja platiti.“
Vratar brže dole teče,
I Osipu tako reče:
„Hodi z Bogom, ti nebore,
Nisu zate te kamore;
Pune su mi sve kamore,
Sve gospode i mladike
I viteže plemenite;
Već bim volil van magarića,
Nego tebe tako starca.“
Osip grede za Marijon,
Osla, vola sobom vodeć,
I Mariji progovori:
„O Marije zaručnice,
Prava božja službenice!
Ja se neznan kuda diti,
Po Betlemu kud hoditi.“
A Marija mu govori:
„Moj Osipe zaručnice!
Pravi božji službeniče,
Moj Osipe ti obrani,
Moj Osipe ti presveti,
Od svih svetih si najveći;
Pojti ćemo malo napred
K onoj drugoj oštariji;
Ak su ljudi spasineji,
Ako bi nam otvorili.“
Gredu oni malo napred
Osla, vola sobom vodeć.

Pridu k drugoj oštariji,
 Osip bati, Osip zove,
 Vrtar brže na poneštru:
 „Ki je dole na tem dvore?“
 „„Mismo, mismo, primite nas,
 Za noćaska da smo s vami,
 Družbu imam umiljenu,
 Pod pokrovom pokrivenu,
 Isti, piti mi imamo,
 I odiću svu imamo,
 A za stan ću ja platiti.““
 Vrtar berže dole teče,
 I Osipu tako reče:
 „Hodi z Bogom, ti nebore,
 Nisu zate te kamore,
 Pune su mi sve kamore,
 Sve gospode i mladike
 I viteže plemenite;
 Već bim volil van magarca,
 Nego tebe tako starca.“
 Osip grede za Marijon
 Osla, vola sobom vodeć,
 I Mariji progovori:
 „O Marije zaručnice,
 Pravo božja službenice,
 Ja se neznan kuda diti,
 Po Betlemu kud hoditi.“
 „„Moj Osip, ti obrani!
 Od svih svetih si najveći,
 Pojti ćemo zvanka grada,
 Zvanka grada Betlemskoga;
 Onde ćemo najt stalčicu,
 Va stalčice jaslinice;
 Onde ću ja sinka rodit,
 Ime će mu Isus biti.““
 Osip Mariji govori:
 „O Marijo zaručnice!
 Prava božja službenice,

Kde su plenke, kde su pasi,
 Kde su babe, kde su dojke.“
 A Marija mu govori:
 „„Moj Osipe, zaručnice!
 Pravi božji službenice,
 Moj Osipe ti obrani,
 Moj Osipe ti presveti,
 Od svih svetih si najveći.
 Nimaš zato ti misliti,
 San se Isus će roditi,
 San će zase sproviditi.““
 Gredu vanka z Betlehema
 Osla, vola sobom vode.
 Prišli oni z vanka grada,
 Zvanka grada Betlemskoga,
 Onde najdu stalčicu,
 Va stalčice jaslinice,
 Onde majka sinka rodi.
 Kada ga je porodila,
 Oslak mu se poklanjaše,
 Volak zimu odganjaše,
 Petešić mu napevaše,
 Kokošica prostiljaše,
 Mula mu se narugaše.
 Mulu je majka proklinjala:
 Nedaj ti Bog ploda mlada,
 Ploda mlada nikakoga.
 Majka je sinka sporodila,
 Djavlu silu svu zlomila,
 A kristjane oslobodila.
 Travu mu je postiljala,
 Listakon ga nakrivala.
 Ena svitla zvizda steče
 Svu škurinu osvitlaše.
 Prosveti nas Bože i božiću,
 Da nan daste dobru sriću.

Amen Isus.

Zap. J. Volčić.

Slovstveni oglasnik.

Uzajemna slovnica slavjanska. Spisal i na svetlo izdal Matija Majar Ziljski. V Pragu 1865. — Krasna misel slovanske vzajemnosti, ki jo je prvi v proroškem duhu izustil neumerli Kollar, prešinila je že marsiktero serce slovansko, da jo goji kot blago svetinjo in poroka lepše prihodnosti slovanskega naroda. Vesel in nadpoln je sad, ki ga je tu pa tam ta blagotvorna misel že obrodila, še lepši pa se nam obeta, ko najde spoznanje, da omikanemu Slovanu dan danes ne zadostuje več znanje samo enega slovanskega narečja, pri vseh slovanskih plemenih djansko veljavo. Marsiktero delo je že prišlo na svitlo, ki ima lepi namen, da pospešuje to vzajemno dušno vez med posameznimi plemeni in med te poskušnje spada tudi pričujoča slovnica Majarjeva. Ta slovnica obsega prav za prav šest slovnice, t. j. staroslovensko, rusko, hrovaško-serbsko, češko, poljsko in vzajemno slovansko, po kateri želi g. pisatelj vse Slovane do enega književnega jezika pripeljati; zraven se po priložnosti ozira na slovensko, bolgarsko, slovaško in lužiškoserbsko narečje. Po tem takem obsega ta slovnica pravila vsem slovanskim narečjem in jo moremo s polno vestjo vsacemu priporočiti kot najboljšo praktično primerljajočo slovnico slovansko. Ali se kedaj po tem poti, kakor g. pisatelj želi, ustroji en književni jezik slovanski, o tem nočemo in se tudi ne upamo presojevati; toliko pa lahko rečemo, da se stori v tej zadevi že velik korak, če popusti vsako narečje samo nepotrebne krajevne razlike in se poprime v dvomnih rečeh občaslovanskih, kar smo mi Slovenci že v obilni meri storili. Pa naj se ustanovi po tej slovnici en slovanski jezik ali ne, vendar ostane ta, če ravno še v marsičem pomankljiva in nedosledna, preimenitna prikazen na polji slovanske literature in vredna pozornosti vseh slovanskih plemen. Knjiga, prelepo tiskana, šteje 236 strani in se dobiva za 3 gld. po bukvarnicah in pri g. izdatelju (v Gorjah pr. Arnoldstein).

Čitalnica. Podučilni listi za slovenski narod. Izdal J. Geršak. V Gradcu. Cena 70 kr. — Prvi zvezek teh podučilnih listov nam je pred nekaj dnevi v prav lepi obliki priromal iz Gradca. Pazljivo smo ga prebrali od konca do kraja in reči moramo, da so vsi sestavki spisani z natančnim znanjem dotičnih predmetov. Gotovo bodo vsacega državljana zanimala podučne razprave „Obresti in obrestne postav“, „Banke in papirnati denar“, „številna loterija“, „o skerbstvu“ itd.; fiziološki spis dra. M. Preloga „Kervno kroženje, njegova zgodovina, poti in

vzroki“ bode ugodil celó učenjakom; prav zanimiv je tudi sestavek „Pota človeške omike“ od dr. S. Šubica, profesorja in spisatelja izvrstne fizike v nemškem jeziku. Kakor je razvidno iz tega pregleda, knjiga je po svojem obsegu jako zanimiva in podučna za vsacega Slovence; zató smemo pričakovati, da si najde po vseh stranéh naše domovine tudi obilo podpore, da nas more večkrat v letu obiskovati in razširjati med slovenskim narodom potrebno omiko v gospodarskih in deržavnih rečéh. Da nam bode pa „Čitalnica“ še dolgo živela, naj se poskerbi v prihodnje zdravemu jedru tudi prijetna lupina, da se bravcem še bolj prikupi; zakaj oblika veliko pripomore, da se kako delo ljudstvu prikupi ali odkupi; v tej zadevi pa se nahaja v prvem zvezku še marsiktera hiba.

* Pod naslovom „Slavische Blätter“ začne na Dunaju izhajati nov ilustrovan mesečnik za slovansko literaturo in umetnost v nemškem jeziku. Kolikor se more soditi po načertu, bode to jako zanimiv časopis za vse Slovane. Izdajal ga bode slavnoznani hrovaški rodoljub Abel Lukšić in podpirali ga bodo z izdelki svojega peresa najslavniši pisatelji slovanskega naroda. Pervi zvezek bode med drugimi rečmi obsegal: „Ueber Slavenreste in Tyrol“, „Städtische Trachten in Kroazien und Slavonien“, „Reisebilder aus Galizien“, „Kroatische Ansiedlungen in der Umgebung von Wien“, životopise Jaroslava Čermaka, Bogumila Dawisona, A. Andra, N. Bečkovskega in Sienkieviča z obrazy, razne dopise, književni pregled itd. Izhajal bode ta mesečnik v posameznih krasno natisnjenih zvezkih, 3—4 pole debelih, in bode veljal po bukvarnicah in po pošti prejemam vsako četert leta 2 gld. Naročiti se more v vsaki bukvarnici ali naravnost po pošti (Expedition der slav. Blätter in Wien Josefstadt Buchfeldgasse Nr. 3.). Naj najde tudi med Slovenci obilno podpore!

* Pri Smolerju v Budišinu (Schmaler und Pech, Bauzen), slovanskem knjigoteržcu in izdajatelju izvrstne „Zeitschrift für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft“, je prišla na svitlo iz ruščine prestavljena „Geschichte der Serben und Bulgaren“, ki se priporoča doslej kot najbolj temeljita zgodovina serbskega in bolgarskega naroda od VI. blizo do XII. stoletja.

* „Cvetja“ 22. in 23. vezek izide v teku mesca februarja; eden bode obsegal Umekove „pesme“, drugi nadaljevanje „Kirdžalija“.

Besednik.

Razpis družbinih daril za leto 1866. V povzdigo domače književnosti in v podporo slovenskim pisateljem razpisuje s tem družba sv. Mohora za leto 1866 sledeča darila:

a) sto goldinarjev a. v. za najboljšo izvirno pripovedko; predmet naj se jej vzame iz slovenske zgodovine ali se vsaj oslanja na njo; obsega pa naj štiri — pet tiskanih pol v obliki družbinih spisov.

b) dvajset goldinarjev za najboljši sestavek podučnega zapopadka v obsegu ene tiskane pole v navadni obliki.

c) petdeset goldinarjev petém najlepšim sestavkom v družbinem Koledarčku za prihodnje leto, vsacemu po deset goldinarjev. Ti sestavki naj bodo kolikor je mogoče kratki (kake pol pole obsegajoči), pa jedernati po obsegu in pisavi.

Rokopisi za Koledarček namenjeni, naj se pošljejo vsaj do konca mesca aprila, drugi (pod a) in b) pa vsaj do konca meseca oktobra t. l. brez podpisanega pisateljevega imena. Vsak spis naj bode prav lahko umeven in zanimiv, da bode služil priprostemu slovenskemu ljudstvu in slovenski mladini v poduk in kratek čas. Darila se izplačajo na Vodnikov dan prihodnjega leta.

V Celovcu 20. januarja 1865.

Družbin odbor.

Naznanilo zastran daril za leto 1865. Vsled razpisa družbinih daril 23. marca 1864 so prišli družbi sv. Mohora trije podučni spisi: „Cerkve prvih kristjanov“, „O toči“ in pa „Grom in strela“. Darilo (20 gld.) se je podelilo po sklepu 29. m. m. spisu „Cerkve prvih kristjanov“, spisal ga je kaplan J. Parapat; ostala dva spisa se natisneta v „Večernicah“ in plačata po družbinih pravilih. Za prvo (100 gld.) in drugo darilo (50 gld.) ni prišlo nobenega prikladnega spisa.

Družba je stopila v zavezo s slovaško „matico“, ki jej je poslala svoj letopis.

Obletnica celovške čitavnice. Dne 24. januarja se je v Celovcu slovesno obhajala obletnica naše čitavnice. Sobana in predvežje, vse je bilo prelepo okinčano z zelenjem in z raznobojnimi preprogami in banderami. Množica izbrane gospode se je sešla, da je prostora zmanjkovalo v sobani in v stranskih izbah. Iz konca je pozdravil g. tajnik s kratkim govorom o sedanjí čitavnični delavnosti zbrano gospodo, potem so se verstile razne slovenske pesmi z mično igro na ustni harmoniki. Zapeli so nam

gg. pevci v splošno zadovoljstvo najpervo krasni Gerbičev zbor „Pesem koroških Slovencev“, ki utegne po prekrasni sladbi obnarodeti pri vseh slovanskih rodovih; za njim so prišli na versto čveterospeva „Strunam“ in „Luna in naposled národní „Naprej“. Na ustni harmoniki nam je zaigral ud tukajšnjega husarskega polka, rojen Čeh, premili „Sarafan“, „Hej Slovani“ in „češke pesmi“; splošna pohvala je vselej zadonela mojsterski igri; vsi pričujoči smo v polnem pomenu besede stermeli čaravnim glasovom priprostega stroja. — Po besedi se je pričel ples; do jutranjega zvona se je sukala mnogoštevilna mladina vesela in zadovoljna o izborni godbi tukajšnjega huzarskega polka. Čast in hvala vsem častitim gospodom, ki so bili odboru na pomoč, da se je napravila tako krasna národna veselica.

Izdava Vukovih del. Na Dunaju se je ustanovil odbor, ki bode po narodni subskripciji na svitlo dal dela preslavnega jugoslovanskega pisatelja in preroditelja serbske književnosti, Vuka Stefanovića Karadžića.

Vsi stroški so prevdarjeni na 15000 goldinarjev; prosijo se vsi rodoljubi in prijatelji pravega narodnega slovstva, da darujejo, kolikor uterpé, v ta rodoljubni namen, in sicer na enkrat ali v čveterih enacih obrokih od leta 1865 do 1868. Zagotovila darov in vsaka druga pisma naj se pošiljajo „odboru za izdavo Vukovih del“ v roke c. k. dvorn. svetovavca Utišeničevića na Dunaj, gotovi denarji pa bankirju S. G. Sina na Dunaju. Slovenci! stopimo tudi mi v kolo blagih namenov nam na čast in v slavo jugoslovanskega slovstva!

* Vis. c. k. državno ministerstvo je A. Janežičevo „slovensko slovnico“ 3. natisa za šolsko rabo na gimnazijah in samostalnih realkah priporočilo.

Vganjka zastavice v 1. listu

je čerka „m“; uganili so jo najpoprej g. c. k. državni pravdnik žl. Frauendorf in gimnazijalec Zemroser v Celovcu, dalje gg. J. Souvan, J. Križman, J. Zarnik, L. Bergant, Fr. Kline, O. Strah, Fr. Sular in Fr. Zmazek.

Listnica.

G. J. O. v L. Poslane spise prejeli, vendar moramo tu opomniti, da se brezimni spisi v „Cvetnik“ sploh ne morejo jemati, kakor tudi predolgi ne. — G. J. G. v G. Hvala; spisi se večidel porabijo; prosimo v kratkem spet kaj. — G. M. C. v B. Ostanek 40 kr. za prihodnjo šestko. — G. Fr. Z. v G. O pošiljati v kratkem pismeno. — G. D. Č. v D. Zastran „mluvnice“ obrnite se tje, od koder ste 1. del prejeli; celo delo bi Vam lahko oskerbeli. — G. J. Z. v L. V kratkem; pošljite še več enacega blaga. — G. Fr. Z. v L. Hvala. — G. J. R. v T. Predolgih narodnih pripovedek nam ni mogoče porabiti; prosimo krajsih, pa jedernatih; zgolj erotične pesmice niso za Glasnika. — G. J. K. v G. Poslani spis skusimo za družbine spise porabiti.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.